شناسایی عوامل ایستایی– پویایی نظام آموزش عالی در ایران

نیکا سلامی[1]
هادی رزقی شیرسوار*[2]
محمود حقانی[3]

چکیده :

باوجود اهمیت نظام آموزش عالی، همچنان ابعاد و مؤلفه‌های مختلف ایستایی و پویایی آن به‌خوبی روشن نیست.لذا هدف اصلی این مقاله شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های پویایی و ایستایی نظام آموزش عالی و مشخص کردن مؤلفه‌های تأثیرگذار و تأثیرپذیر در دانشگاه‌های آزاد و دولتی است. برای انجام این پژوهش علاوه بر مطالعهٔ اسنادی، از تکنیک تحلیل مضمون با نرم‌افزار MAXQDA12 ، برای شناسایی عوامل و مؤلفه‌ها استفاده شده است. در ضمن مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با خبرگان دانشگاه در سال 1397 به‌صورت کدهای باز و محوری و گزینشی انجام شده و برای تعیین مؤلفه‌ها اثرگذار و اثرپذیر از معادلات ساختاری تفسیری(ISM) استفاده شده است. با توجه به مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، 401 کدباز و 102 کد محوری برای پویایی و ایستایی استخراج گردید، که درنهایت 13 مؤلفه اصلی برای آموزش عالی مشخص شد. پس‌ازآن با توجه به پرسشنامه ماتریسی معادلات ساختاری تفسیری، مؤلفه‌های استاد، رویکرد آموزشی، عوامل اقتصادی،عوامل فرهنگی – اجتماعی، محتوای برنامه‌ریزی درسی – آموزشی و عوامل سیاسی از عوامل اثرگذار و دانشجو، اهداف سازمانی، استانداردها، ساختار،رهبری – مدیریت، کارکنان و نوع سازمان از عوامل اثرپذیر شناسایی شدند.همچنین مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های بیان‌شده در این پژوهش

1.دانشجوی مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب، پست الکترونیک:nikasalami@yahoo.com

2.استادیار گروه مدیریت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران غرب، مسئول مکاتبه،پست الکترونیک:Rezghih@yahoo.com

3.استادیارگروه آموزش عالی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، پست الکترونیک:drhaghani@yahoo.com

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

بیانگر عوامل کاربردی در نظام آموزش عالی پویا و مؤلفه‌های ایستایی نشان‌دهندۀ وضع موجود در جامعه دانشگاهی است. ازنظر خبرگان مؤلفه رویکردهای آموزشی از تأثیرگذارترین عوامل در پویایی نظام دانشگاهی بیان شده است.

واژگان کلیدی: آموزش عالی، پویایی آموزش عالی، ایستایی آموزش عالی، تکنیک معادلات ساختاری تفسیری (ISM)، MAXQDA12

1- مقدمه:

تحولات فناوری، انقلاب الکترونیک، و انفجار اطلاعات چهره جدیدی به جهان معاصر داده و به‌تناسب آن، ضرورت چشم‌اندازی نوین به تعلیم و تربیت در تحلیل و تبیین این تحولات تأکید گردیده و باعث شده است راهکارهای جاری نظام تعلیم و تربیت با مشکل مواجه شود. درواقع، در عصر انقلاب اطلاعاتی، اطلاعات دریافتی، تاریخ‌مصرف معینی دارند و عمر مفید یافته‌های علمی به‌شدت کاهش‌یافته، به‌طوری‌که هر پنج سال یک‌بار، دانش بشر دو برابر می‌شود (ایسیدوری[1]،2015).با توجه به گزارش‌های سایت کیواس[2] آموزش عالی ایران در سال 2019 تنها 3 دانشگاه شریف؛دانشگاه تهران و دانشگاه شهید بهشتی در رتبه زیر 1000 این رتبه‌بندی قرار دارند،که این خود حکایت از ضرورت ایجاد تغییر در نظام آموزش عالی در ایران دارد(وب‌سایت کیو اس،2019).

همان‌گونه که تورنس[3] (1979) گفته است: «روش‌های جاری آموزش‌وپرورش از موانع پیشرفت است». برای خروج از این مشکلات و سازگاری با وضع موجود، ازآنجاکه تعلیم و تربیت کنونی آشکارا متأثر از دیدگاه پوزیتویستی است ، نهادهای آموزشی هر جامعه باید رویکرد خود را از ایستا به پویا تغییر دهد. جاردین[4] (1992) معتقد است شناخت قوانین حاکم بر طبیعت و در نهایت تسلط یافتن بر آن است و هدف گفتمان علمی- تکنیکی پوزیتویستی دستیابی به کنترل و قطعیت است. دستاوردهای چنین مطالعاتی موجب می‌شوند به این باور غلط برسیم

1.Isidori
2.QS World university rankings.
3.Torrance
4.Jardine

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

که هر مسئله‌ای را می‌توان از طریق به کار گرفتن تکنیک‌های مناسب، کنترل و درنهایت حل نمود. گالاگر[1] (1992) معتقد است با این روش و تحویل همه‌چیز به یک مسئله قابل‌حل و با تکذیب برخی پیچیدگی‌های پایدار در جهان، خود فهمی انسان مدرن در خطر است و باعث می‌شود انسان خود را فاعل خودمختار مستقلی تلقی کند، که جهان عینی را نظم می‌بخشد و این همان چیزی است که مانع خود فهمی در انسان می‌شود. ازنظر جاردین تعلیم و تربیت رایج که تأکید بر کنترل و تسلط می‌کند حتی‌المقدور فهم را منتفی می‌گرداند. میسگلد و نیکلسون[2] (1992) نیز چنین تعلیم و تربیتی را ضد تربیت می‌دانند. لذا همه مفاهیم این‌چنین در پی تبدیل آموزش ایستا به آموزش پویا در جهت ایجاد نظام اثربخش آموزشی می‌باشند.با توجه به توضیحات ارائه‌شده در مقدمه و با توجه به مطالب گفته‌شده ، آموزش عالی رکن اساسی در نظام آموزشی و خلق نیروی کار خلاق است. درنتیجه پرداختن به عوامل ایستایی و پویایی آن جزء لاینفک کیفیت‌بخشی به‌نظام آموزش عالی است.

کایرلی و گرینگ (2019)در پژوهشی تحت عنوان"مقدمه‌ای بر آینده آموزش عالی" اشاره می‌نمایند،وظیفه اصلی آموزش عالی در هزاره سوم ، آماده‌سازی نسل جوان برای آینده پیش رو است. آینده‌ای مبهم با خطرات و چالش‌های گوناگون.چالش‌هایی همانند محیط‌زیست، بیماری، فقر ، مذهب ، فشارهای روانی و غیره.لذا آموزش عالی پویا در جهت آماده‌سازی هر چه بیشتر دانشجویان برای چنین آینده‌ای محتوم ولی مبهم گام برمی‌دارد(کایرلی و گرینگ ،2019).

ازاین‌رو در این مقاله بر آن شدیم تا به این سؤال پاسخ دهیم که عوامل مؤثر و تأثیرگذار بر پویایی و ایستایی نظام آموزش عالی کدامند؟ و سطح‌بندی عوامل پویایی و ایستایی آموزش عالی چگونه است؟

2- بیان مسئله:

کان کوسکایا[3] (2016) آموزش عالی پویا را آموزش عالی پویا را آموزشی می‌داند که درنهایت بتواند موجبات برقراری ارتباط منطقی میان انسان و محیط‌زیست را فراهم آورد.و درنهایت امکان توسعه پایدار را شکل دهد.ازنظر

1.Gallagher
2.Misgeld. D & Nicholson G.
3.Kankovskaya, Alina R.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

وی هرچقدر آموزش عالی بتواند به سمت‌وسوی توسعه پایدار حرکت کند،آن سیستم آموزشی پویا و هرچقدر از این مهم فاصله بگیرد و دور شود، آموزش ایستا خواهد بود(کان کوسکایا،2016).

به بیان روشن‌تر، نظام آموزشی هر کشوری برای تحقق شایسته اهداف خود باید بتواند فراگیران را به دانش و مهارت‌هایی مجهز سازند که بتوانند تحولات و مسائل آینده را شناسایی کنند و برای آن آماده گردند؛چراکه اولین و مهم‌ترین نظام آموزشی،آماده‌سازی فراگیران برای نیازها ،چالش‌ها و تقاضاهای آینده است(برنان و همکاران، [1] 2017).نظام آموزشی فعلی کشور، یک نظام متمرکز و برنامه درسی آن منحصر به کتاب درسی است که در کل کشور استفاده می‌شود(مشایخی،1376). در وضعیت کنونی جهان که تغییرات در همه زمینه‌ها به‌سرعت انجام می‌شود،آینده‌نگری و سازماندهی فعالیت‌های علمی برای پیش‌بینی آینده ضرورتی انکارناپذیر است.در این راستا می‌توان ادعا نمود که اگر نظام آموزشی هر کشوری مبتنی بر آینده‌پژوهی نباشد و نتواند توانایی آینده‌نگری اعضای خود را ارتقا دهد،قادر نخواهد بود تا برون داد چندان مفیدی ارائه دهد؛چراکه با عدم بهره‌گیری از اصل آینده‌پژوهی بسیاری از فرصت‌های خود را بدون ارائه دستاورد قابل‌عرضه‌ای از دست می‌دهد (یمنی دوزی سرخابی،1393).

از سوی دیگر در وضعیت کنونی، آموزش عالی بر اثر عواملی مانند کاهش کیفیت آموزش و عدم تناسب آن‌ها با نیازهای دانشجو و جامعه با چالش‌های زیادی روبرو بوده است.لذا بسیاری از صاحب‌نظران اعلام داشته‌اند: در پاسخ به این چالش‌ها ،آموزش عالی برای ارتقای کیفیت فرصت‌های یادگیری، باید در محتوای برنامه‌های درسی آینده ، روش‌های تدریس، جهت‌گیری نوینی را دنبال کند(محمدی و همکاران،1395).

مرزوقی و همکاران (1392) در پژوهشی تحت عنوان "رابطه بین کیفیت تجارب یادگیری با رشد توانایی آینده‌پژوهی دانشجویان"بیان می‌کنند که : بین ابعاد کیفیت تجارب یادگیری،ابعاد انعطاف‌پذیری یادگیری،محتوا و روابط رسمی و غیررسمی استاد- دانشجو، رابطه مثبت و معناداری با ابعاد توانایی آینده‌پژوهی دانشجویان وجود داشت(مرزوقی و همکاران، 1392). ایجاد انعطاف و تنوع در محتوا، نه‌تنها به دلیل افزایش الزام‌های زندگی روزمره وزندگی شغلی، بلکه به دلیل ضرورت توجه به شخصیت، علایق، تجارب و ویژگی‌های منحصربه‌فرد هر دانشجو برای تقویت انگیزش یادگیری ضروری است. مؤلفه‌هایی همچون تناسب، انسجام، جذابیت کیفیت، انعطاف‌پذیری

1.Brennan ,Lorraine. Cusack, Tara. Delahunt , Eamonn . Kuznesof ,Sharron .Donnelly ,Suzanne.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

به‌عنوان خصیصه‌های مهم در عنصر محتوای برنامه درسی، نمود یافته به‌گونه‌ای که دانشجو به‌عنوان عضو فعال در برنامه‌های درسی، ایفای نقش می‌نماید و تعاملی فراگیر با استاد و محیط دارد (کانکوسکای[1]،2016).

با توجه به مطالب مطرح شده،مسئله اساسی در این پژوهش شناسایی عوامل ایستایی و پویایی آموزش عالی ایران می‌باشد.

3-ادبیات پژوهش:

3-1- آموزش عالی:

منظور از مراکز آموزش عالی ،موسسه‌ای آموزشی است که از بین دارندگان دیپلم متوسطه یا بالاتر، دانشجو می‌پذیرد، و به دانش‌آموختگان خود مدرک کاردانی و یا بالاتر می‌دهد. مرکز آموزش عالی با توجّه به دامنه و حجم فعالیت به یک آموزشکده مستقل،یا دانشکده‌ی مستقل،یک موسسه آموزش عالی مستقل و یا یک دانشگاه اطلاق می‌شود،جدا از وابستگی آن به دولت یا بخش خصوصی (قورچیان و همکاران،۱۳۸۳).

3-2- اهداف و رسالت آموزش عالی

پس از نظام آموزش‌وپرورش، دانشگاه مهم‌ترین و اساسی‌ترین مکانی است که قادر است روحیه خلاقیت، ابتکار، خودباوری و اعتمادبه‌نفس را در نسل جوان شکوفا سازد.دانشگاه‌ها از گران‌بهاترین ذخایری هستند که جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد.امروزه این مراکز به لحاظ دارا بودن دانش و فن در بالاترین سطح تخصصی از اعتبار زیادی برخوردارند و از عوامل عمده دگرگونی اجتماعی محسوب می‌شوند(همان).

در سند چشم‌انداز کشور،ایران در سال 1404 در قالبی از تعامل سازنده مؤثر در روابط بین‌الملل، برخوردار از دانش پیشرفته،توانا در تولید علم و فناوری و متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی به تصویر کشیده شده است.درک اهمیت نقش آموزش عالی می‌تواند قابلیت کشور را در برابر سایر کشورها افزایش دهد. چالش‌های فرا روی چشم‌اندازهای دور و نزدیک در ارتباط با این نهاد اجتماعی،توجیهی کافی برای تجدیدنظر در سیاست‌های مربوط به آن در قرن 21محسوب می‌شود(رحمان سرشت ،1377)

1.Kankovskaya

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

3-3- ساختار آموزش عالی ایران

نهادهای مجری آموزش عالی در ایران عبارت‌اند از: دانشگاه و واحد دانشگاهی، دانشکده مستقل، آموزشکده، مرکز آموزش عالی، مؤسسه آموزش عالی، مدرسه عالی، مرکز پژوهش و مرکز تربیت‌معلم. نهادهای مجری آموزش عالی ازنظر وابستگی بر دو نوع‌اند دولتی و غیردولتی. دانشگاه آزاد اسلامی و مؤسسات عالی غیرانتفاعی ازجمله مراکز آموزش عالی غیردولتی می‌باشند و همچنین برخی دانشگاه‌های زیرمجموعه وزارت علوم زیر نظر دولت مربوط به آموزش عالی دولتی می‌شوند.(کیخا و همکاران،1396).

3-4- پیشینه:

آگاسیستی[1](2017)در پژوهشی با عنوان " مدیریت مؤسسات آموزش عالی و ارزیابی کارایی و عملکرد آن‌ها" به بررسی تحول نظام آموزش عالی در چند دهه گذشته با توجّه به موضوع «بهره‌وری» مشخص شده است که به‌عنوان توانایی تولید حداکثر میزان خدمات آموزشی برای بودجه مشخص تعریف شده است. این گفتمان، در زمانی که بودجه‌های عمومی به‌طور فزاینده‌ای کاهش می‌یابد، در حال افزایش است و درنتیجه سرمایه‌گذاری‌های عمومی در زمینه‌هایی نظیر آموزش عالی از کاهش شدید منابعِ عمومیِ اختصاص‌یافته به آن‌ها رنج می‌برد ، می‌پردازد.

کانکوسکای[2] (2016)در پژوهشی با عنوان" آموزش عالی برای توسعه پایدار: چالش ها در روسیه" دریافت که توسعه پایدار باید مبنایی برای توسعه سیستم نوآوری ملی در انتقال اقتصاد به دانش باشد. در این تحقیق، گسترش مفهوم توسعه پایدار در آموزش عالی روسیه، به‌عنوان زیرسیستم نوآوری ملی موردبررسی قرار گرفته است .استانداردهای آموزشی دولتی و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها را مورد تجزیه‌وتحلیل قرار داده‌اند و مشکلات در اجرای مفهوم توسعه پایدار در آموزش عالی روسیه را شناسایی کرده‌اند و اصولی را برای نوآوری ملی آماده کرده‌اند.

رضائیان و همکاران(1396) در تحقیقی با عنوان« تحلیل چالش‌های فراروی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی-غیرانتفاعی ایران»، بیان داشتند: نظام آموزش عالی غیرانتفاعی به نحو بارزی متأثر از شرایط محیطی بوده و وجود چالش‌های مختلف، ادامه فعالیت آن را با دشواری همراه کرده است. در این میان چالش‌های مربوط به ساختار اداری و سازمانی از بالاترین رتبه برخوردار بوده و پس‌ازآن به ترتیب، چالش‌های ناشی از اقدامات وزارت علوم،نبود

1.Agasisti
2.Kankovskaya

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

و یا کمبود برخی قوانین و مقررات، مشکلات مالی و اقتصادی، مسائل آموزشی و موارد ناشی از شرایط اجتماعی قرار داده‌شده‌اند.

محمدی و همکاران(1395)در تحقیقی با عنوان« ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی فرایندی داوطلبانه یا اجباری؟» نشان می‌دهند که فرایندهای تضمین کیفیت در 64 درصد از نهادهای یادشده ماهیت اجباری و 27 درصد ماهیت داوطلبانه دارند.همچنین 9 درصد از نهادها هر دو فرایند داوطلبانه و اجباری دارند.

پیکانی و همکاران (1393) در پژوهشی با عنوان "الگویی برای فرایند خط‌مشی گذاری در نظام آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران"به بررسی ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های مراحل تدوین،اجرا و ارزیابی فرایند خط‌مشی گذاری در سیستم آموزش عالی کشور پرداخته‌اند.نتایج تحقیق بیانگر آن است، که جامعه آماری ضمن تائید مدل مذکور و اعتقاد به این تلفیق جهت خط‌مشی گذاری در حیطه آموزش عالی کشور،این سه شیوه را به لحاظ کاربرد اولویت‌بندی کرده‌اند. طبق نظر ایشان این سه شیوه در مدل تلفیقی ارائه‌شده به ترتیب عقلایی، نهادی و تدریجی دارای اولویت‌اند.

غلامرضایی و آذر(1392)در پژوهشی با عنوان " طراحی خط‌مشی‌های آموزش عالی با رویکرد پویایی سیستم‌ها مورد مطالعاتی برنامه پنجم توسعه " به بررسی سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی و ارزیابی خط‌مشی‌ها و پویایی سیستم پرداخته‌اند . روش پژوهش از نوع کاربردی با رویکرد مدل‌سازی تبیینی است، و بدین منظور مدل‌سازی پویایی سیستم‌ها در کنار بهره‌گیری ازنظر خبرگان آموزش عالی، به روش دلفی در مفهوم‌سازی و تحلیل عوامل مؤثر بر خط‌مشی‌های آموزش عالی در برنامه پنجم توسعه کشور، مورداستفاده قرارگرفته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد،توجّه به تأخیر زمانی و حلقه‌های تقویت‌کننده و متوازن کننده در مولّفه های شناسایی شده در خط‌مشی‌های آموزش عالی تا حد زیادی در اثربخشی و انسجام خط‌مشی‌های تدوین‌شده مؤثر است. بر این اساس مهم‌ترین تأخیرهای زمانی شناسایی‌شده، در کنار نتایج شبیه‌سازی،مبنای ارائه پیشنهادهایی جهت بهبود خط‌مشی‌های آموزش عالی برنامه پنجم قرارگرفته است.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

3-مواد و روش‌ها:

این مطالعه یک مطالعه به روش آمیخته (کمی و کیفی) است. در مرحله کیفی با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته مؤلفه‌های اولیه از روش تحلیل مضمون شناسایی شد. مشارکت‌کنندگان در پژوهش را افراد خبره در زمینه مدیریت آموزشی، مدیریت آموزش عالی و مدیران گروه‌ها و اساتید دانشگاه تشکیل داده‌اند. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بودند از خبرگان با حداقل سه سال تجربه فعالیت در دانشگاه در زمینه آموزش عالی ،متخصصین با حداقل تحصیلات دکتری در مدیریت آموزشی و مدیریت آموزش عالی. روش نمونه‌گیری نیز به‌صورت هدفمند بود. ازنظر تشکری و تدی[1] در این روش نمونه‌گیری، موارد به‌صورت غیر تصادفی و کاملاً هدفمند انتخاب می‌شوند(تشکری و تدلیه،2003). روش گردآوری داده‌ها برای جمع‌آوری داده‌های کمی، پرسشنامه ماتریسی برای بررسی متغیرهای تأثیرگذار و تأثیرپذیر به روش معادلات ساختاری تفسیری(ISM) از جامعه آماری خبرگان صورت گرفت.این پژوهش دارای 3 سؤال اساسی بود.

1- مؤلفه‌های نظام آموزش عالی پویا و ایستا کدامند؟

2- زیرمولفه های نظام آموزش عالی پویا و ایستا کدامند؟

3- مولفه های تاثیرگذار و تاثیرپذیر در نظام آموزش عالی کدامند؟

مصاحبه‌ها در فواصل زمانی بهمن 1396 تا خردادماه 1397 انجام شد. میانگین زمانی مصاحبه‌ها 84 دقیقه بود. پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها ، به‌منظور تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون و هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. بدین ترتیب که پس از انجام مصاحبه‌ها ابتدا متن نوارها پیاده شد. پس‌ازآن یک نسخه از کدهای استخراج‌شده برای مصاحبه‌شونده ارسال و تائید شد. جهت آشنایی با داده‌ها و غرق شدن، داده‌ها چندین مرتبه بازخوانی گردید بدین ترتیب کدهای اولیه شناسایی و کدهای اولیه مشابه در یک طبقه کنار هم قرار گرفتند و طبقات اولیه شکل گرفت. این طبقات درهم ادغام‌شده و درون‌مایه‌ها را تشکیل دادند.همچنین جهت اطمینان از صحت داده‌های جمع‌آوری‌شده، درگیری طولانی‌مدت و عمیق داده‌ها وجود داشت. بعلاوه، دو پژوهشگر دیگر علاوه بر پژوهشگران اصلی، در تحلیل داده‌ها مشارکت داشتند. پژوهشگر دست‌نوشته‌ها را برای تائید کدگذاری و طبقات می‌خواندند. برای افزایش تاییدپذیری مجدداً به مشارکت‌کنندگان مراجعه می‌گردید. داشتن حداکثر تنوع در نمونه‌گیری و دیدارهای طولانی ،راه‌های دیگر افزایش اعتبار داده‌ها بودند.از همان مصاحبه اولیه کدها و طبقات فرعی شکل گرفتند و سپس کاهش داده‌ها در تمام واحدهای تحلیل(کدها) ادامه یافت تا درون‌مایه‌ها ظهور یافتند.مصاحبه‌ها تا مرحله اشباع نظری داده‌ها

1.tashakkori and teddlie

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

ادامه یافت. تحلیل محتوای کیفی با نرم‌افزار MAXQDA12 انجام شد.طراحی مدل ساختاری تفسیری (ISM) روشی است برای بررسی اثر هر یک از متغیرها بر روی متغیرهای دیگر است و این طراحی برای توسعه آموزش عالی به سمت پویایی به کار می‌رود تا اهداف کلی ذیل امکان‌پذیر شود..مدل ساختار تفسیری قادر است ارتباط بین شاخص که به‌صورت تکی یا گروهی به یکدیگر وابسته‌اند، را تعیین نماید.ISM با تجزیه معیارها در چند سطح مختلف به تحلیل ارتباط بین شاخص‌ها می‌پردازد. (کانان و همکاران[1]، 2008) . در این پژوهش اخذ رضایت نامه آگاهانه ،حفظ اطلاعات هویتی و رعایت امانت‌داری در پیاده‌سازی محتوای مصاحبه‌ها به‌عنوان ملاحظات اخلاقی مدنظر قرار گرفت.

4-یافته‌ها

از مجموع 17 نفر خبرگان مشارکت‌کننده در این تحقیق 9 نفر عضو هیئت‌علمی در رشته‌های مدیریت آموزشی ، مدیریت آموزش عالی و مدیریت برنامه‌ریزی درسی بودند 3 نفر رئیس دانشگاه ، 3 نفر معاون پژوهشی و 2 نفر معاون آموزشی بودند. فرایند تحلیل محتوای کیفی برای تعیین مهم‌ترین تعیین‌کننده‌های پویایی و ایستایی نظام آموزش عالی استفاده شد.در این فرایند 401 کد اولیه استخراج گردید. با بازبینی متعدد و ادغام کدها بر اساس تشابه و طی چندین مرحله، درنهایت 102 زیر درون‌مایه که 51 درون‌مایه برای پویایی و 51 درون‌مایه برای ایستایی نظام آموزش عالی و 13 درون‌مایه اصلی(مطابق جدول شماره 1) استخراج کردید.

1.Kannan G, Haq AN, Sasikumar P, Arunachalam S.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

جدول 1) مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های نظام آموزش عالی پویا و ایستا

مفهوم	مؤلفه‌های نظام آموزش پویا	مؤلفه‌های نظام آموزش ایستا
رویکردهای آموزش و یادگیری	• آزادی علمی • تفکر خلاق و نقاد و دگراندیش • تأکید بر تنوع و تکثر • کاربردی • اخلاق و منش آکادمیک • آموزش دانشجو محور • آموزش مبتنی بر پژوهش • آینده‌نگر • روندگرا	• فاقد فلسفه و رویکرد آموزشی • یاددهی به‌جای یادگیری • افزایش حجم دانش ناکارآمد به‌جای افزایش مهارت یادگیری • غیرکاربردی (کالای بی‌هویت) • غیر آکادمیک بودن آموزش • آموزش استاد محور • آموزش مبتنی بر حفظ و تکرار • گذشته‌نگر • نتیجه گرا
تعهدات اجتماعی و فرهنگی	• همکنشی اجتماعی در عرصه جهانی • انسجام اجتماعی • حفظ محیط‌زیست،سلامت و بهداشت • تنوع و تکثر فرهنگی • انسان اندیشمند • گفتگوی تمدن‌ها • آزادی بنیادی • چو سازمانی اعتماد و همکاری	• کسب مدرک بالاتر • بی‌هنجاری • بی‌هدفی • حفظ فرهنگ‌های محلی و منطقه‌ای بدون تغییر • انسان با مدرک • منولوگ تمدن‌ها • تلاش برای دستیابی به محیط اجتماعی مناسب‌تر • رعب و بی‌اعتمادی
دانشجو	• بازیگر عرصه‌ی دانش و ذی‌نفع آن • یادگیرنده،پرسشگر • خلاق و نقاد و توانمند • توسعه تمامیت فردی • رهبران آینده جامعه	• برنده در عرصه‌ی رقابت کنکور • حافظ دانش نه‌چندان کارآمد • کپی‌برداری • ماهر در تست‌زنی • بیکار آینده
	• عامل و واسطه خلق دانش	• حامل دانش نه‌چندان کارآمد

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

استاد	• در جستجوی حقیقت • همراه و در کنار دانشجو • استفاده از الگوهای تدریس نوین به‌صورت کاربردی	• در جستجوی ارتقای رتبه اداری • بالاسر دانشجو • استفاده از الگوهای سنتی و نوین به شکل ناکارآمد(به‌کارگیری ماکت الگو)
عوامل سیاسی	• دانشگاه به‌مثابه خرد منفصل جامعه و برخوردار از استقلال نهادی • خودگردانی مالی	• صفِ ستاد دولتی آموزش عالی • اتکای مالی به بخش دولتی
اهداف سازمانی	• پاسخگو به جامعه و نیازهای آن • بهبود مستمر نتایج	• بی‌نیاز از پاسخگویی به ذینفعان،جامعه و بازار • نظارت و مچ‌گیری
عوامل اقتصادی	• بهره‌گیری از سرمایه‌های خیرخواهانه و غیرانتفاعی • تولید درآمد از راه کارآفرینی • معیارهای عمدتاً غیرمالی	• بهره‌گیری از درآمد خانوارها • مصرف‌کننده • معیارها صرفاً مالی
مدیریت اثربخش و رهبری	• مشارکتی و دموکراتیک • هومبولتی:تأکید بر دستیابی به حقیقت و همکنشی اجتماعی	• دیوان‌سالار سنتی • نامشخص
استانداردها	• برم بنای ارزش‌های مشترک جهانی:زندگی بهتر،حفظ محیط‌زیست و.... • توسط افراد درون دانشگاه	• بر مبنای مقررات و آیین‌نامه‌های دولتی • وزارتخانه‌ها
محتوای درسی و آموزشی	• گردش آزاد اطلاعات • محتوای متغیر و متنوع • تدوین محتوای درسی توسط اعضای هیئت‌علمی و سیاست‌گذاران دانشگاه • در راستای منافع دانشجو،استاد و	• افزایش دستیابی به محتوای بی‌تناسب و بی‌کیفیت • مرور آثار دیگران • تدوین محتوای آموزشی به‌صورت متمرکز • در راستای منافع سازمانی

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

	• کارکنان • در راستای رشد و پویایی	• در راستای حفظ اهداف گذشته
نوع سازمان و ساختار	• ادهوکراسی-شبکه ای • آینده‌نگر • انعطاف‌پذیری بالا • ارتباطات شبکه‌ای • تشریک‌مساعی • مهارت و خبرگی • محیط دوستانه و صمیمی	• بوروکراسی • انفعالی و تدافعی • بدون انعطاف و خشک • عمودی و یک‌طرفه • متمرکز • اختیار • رسمیت زیاد
کارکنان	• به دنبال منافع سازمان • به دنبال استحکام ارزش‌های سازمانی	• به دنبال منافع شخصی • به دنبال ارزیابی ارزش‌ها در راستای منافع خود
فضای آموزشی	• فضای آموزشی انعطاف‌پذیر • دانش‌آموز محور • حس مکان خاطره‌انگیز • خلاقیت و نوآوری در محیط	• مکتب‌خانه‌ای • معلم محور • بی‌روح و عدم ایجاد انگیزه • یکنواختی و کسل‌کنندگی محیط

5-1- فرایند تکنیک DEMATEL–ISM

گام نخست- محاسبه ماتریس ارتباط مستقیم (D)

در این گام میانگین نظرات خبرگان تحقیق در جدول 2، قابل‌مشاهده است.

به‌منظور سنجش میزان قابلیت اطمینان داده‌ها از روابط (1)، استفاده می‌شود. بدین‌صورت که ابتدا میانگین نظرات کلیه‌ی خبرگان و سپس میانگین نظرات خبرگان با حذف خبرگی‌ام را به دست می‌آوریم:

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

جدول 2- ماتریس ارتباط مستقیم (D) (میانگین نظر 10 نفر از خبرگان)

DM	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13	SUM
C1	0.00	3.40	3.30	3.30	3.50	3.60	2.70	2.90	3.40	3.30	2.90	3.10	3.10	38.50
C2	2.50	0.00	3.60	3.50	3.00	3.10	2.80	3.30	3.00	3.20	1.90	2.50	3.20	35.60
C3	3.20	3.10	0.00	3.10	3.60	3.40	2.50	3.00	3.00	3.10	1.80	2.70	2.60	35.10
C4	3.40	2.60	3.50	0.00	3.60	3.80	2.50	3.10	3.00	2.90	2.60	3.00	3.00	37.00
C5	3.10	3.00	3.80	3.40	0.00	3.70	2.20	3.40	3.50	3.50	2.60	3.00	3.00	38.20
C6	2.80	2.40	3.40	2.60	3.50	0.00	2.50	3.40	3.40	3.40	2.40	3.30	3.40	36.50
C7	2.50	2.50	3.10	2.40	2.60	2.80	0.00	2.90	2.80	2.80	1.90	3.30	3.00	32.60
C8	2.00	2.30	2.10	2.00	2.10	1.90	1.80	0.00	2.30	2.00	1.20	1.80	2.30	23.80
C9	2.80	1.90	2.30	2.80	2.50	2.20	1.90	3.90	0.00	3.70	2.80	3.50	3.50	33.80
C10	2.30	1.90	2.20	2.50	1.80	2.70	1.70	3.20	3.10	0.00	2.30	3.40	2.80	29.90
C11	1.60	1.20	1.40	2.00	1.70	2.20	1.20	2.80	3.00	2.80	0.00	3.30	2.50	25.70
C12	2.60	2.30	2.20	2.30	2.90	2.30	2.60	3.40	3.20	3.80	2.80	0.00	3.10	33.50
C13	2.10	2.40	2.60	2.50	2.50	2.60	2.30	3.50	3.80	3.70	2.80	3.30	0.00	34.10
SUM	30.90	29.00	33.50	32.40	33.30	34.30	26.70	38.80	37.50	38.20	28.00	36.20	35.50	

حال با توجه به رابطه، نرخ ناسازگاری به صورت زیر بدست می‌آید:

ابلیت اطمینان نیز با توجه به رابطه (1)، برابر است با:

$$\frac{1}{21(21-1)}\sum_{i=1}^{21}\sum_{j=1}^{21}\frac{\left|d_c^{ij(10)}-d_c^{ij(9)}\right|}{d_c^{ij(10)}}\times 100$$

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

گام دوم- نرمال سازی ماتریس ارتباط مستقیم

ماتریس میانگین فوق (جدول 2) را نرمال کرده و آن را ماتریس N می‌نامیم. در ماتریس ارتباط مستقیم (جدول 2)، عدد 62/30، بزرگ‌ترین حاصل جمع سطر بوده و از حاصل جمع تک‌تک ستون‌های جدول 2، نیز بزرگ‌تر است؛ بنابراین تک‌تک عناصر جدول 2، بر این عدد تقسیم می‌گردند؛ و ماتریس تشکیل‌شده را ماتریس نرمال شده می‌نامیم.

گام سوم- محاسبه ماتریس ارتباط کامل معیارها ($\mathbf{T_C}$)

TC	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13	r
C1	۰.۱۳۳	۰.۱۸۲	۰.۲۰۱	۰.۱۹۳	۰.۱۹۸	۰.۲۰۳	۰.۱۷۳	۰.۱۹۶	۰.۲۰۴	۰.۲۰۲	۰.۱۶۲	۰.۱۹۵	۰.۱۹۲	۲.۴۳۳
C2	۰.۱۵۶	۰.۱۱۵	۰.۱۸۸	۰.۱۷۹	۰.۱۷۳	۰.۱۷۸	۰.۱۵۸	۰.۱۸۵	۰.۱۸۰	۰.۱۸۳	۰.۱۳۳	۰.۱۶۹	۰.۱۷۶	۲.۱۷۲
C3	۰.۱۶۹	۰.۱۶۶	۰.۱۳۷	۰.۱۷۷	۰.۱۸۶	۰.۱۸۶	۰.۱۵۷	۰.۱۸۴	۰.۱۸۴	۰.۱۸۵	۰.۱۳۵	۰.۱۷۵	۰.۱۷۱	۲.۲۱۳
C4	۰.۱۹۰	۰.۱۶۶	۰.۱۹۹	۰.۱۳۸	۰.۱۹۴	۰.۲۰۱	۰.۱۶۵	۰.۱۹۴	۰.۱۹۳	۰.۱۹۱	۰.۱۵۴	۰.۱۸۹	۰.۱۸۵	۲.۳۶۰
C5	۰.۱۸۰	۰.۱۷۶	۰.۲۰۹	۰.۱۹۴	۰.۱۴۵	۰.۲۰۴	۰.۱۶۶	۰.۲۰۴	۰.۲۰۶	۰.۲۰۶	۰.۱۵۸	۰.۱۹۴	۰.۱۹۰	۲.۴۳۳
C6	۰.۱۹۲	۰.۱۶۴	۰.۱۹۹	۰.۱۷۸	۰.۱۹۳	۰.۱۴۴	۰.۱۶۶	۰.۱۹۹	۰.۲۰۰	۰.۲۰۰	۰.۱۵۲	۰.۱۹۴	۰.۱۹۲	۲.۳۷۳
C7	۰.۱۶۱	۰.۱۵۹	۰.۱۸۷	۰.۱۶۹	۰.۱۷۴	۰.۱۸۰	۰.۱۲۲	۰.۱۸۴	۰.۱۸۳	۰.۱۸۳	۰.۱۳۸	۰.۱۸۷	۰.۱۷۹	۲.۲۰۶
C8	۰.۱۱۱	۰.۱۱۳	۰.۱۲۳	۰.۱۱۶	۰.۱۱۹	۰.۱۱۸	۰.۱۰۶	۰.۰۹۱	۰.۱۲۷	۰.۱۲۲	۰.۰۹۰	۰.۱۱۷	۰.۱۲۲	۱.۴۷۴
C9	۰.۱۵۲	۰.۱۳۶	۰.۱۵۹	۰.۱۵۹	۰.۱۵۷	۰.۱۵۵	۰.۱۳۷	۰.۱۸۵	۰.۱۲۶	۰.۱۸۲	۰.۱۴۰	۰.۱۷۵	۰.۱۷۲	۲.۰۳۴
C10	۰.۱۳۲	۰.۱۲۴	۰.۱۴۳	۰.۱۴۲	۰.۱۳۳	۰.۱۴۹	۰.۱۲۱	۰.۱۶۰	۰.۱۵۹	۰.۱۱۲	۰.۱۲۲	۰.۱۶۰	۰.۱۴۹	۱.۸۰۶
C11	۰.۱۰۸	۰.۱۰۰	۰.۱۱۵	۰.۱۱۹	۰.۱۱۶	۰.۱۲۵	۰.۱۰۰	۰.۱۳۸	۰.۱۴۱	۰.۱۳۸	۰.۰۷۴	۰.۱۴۳	۰.۱۲۹	۱.۵۴۷
C12	۰.۱۴۹	۰.۱۴۲	۰.۱۵۷	۰.۱۵۲	۰.۱۶۲	۰.۱۵۶	۰.۱۴۶	۰.۱۷۷	۰.۱۷۴	۰.۱۸۳	۰.۱۴۰	۰.۱۲۲	۰.۱۶۶	۲.۰۲۴
C13	۰.۱۴۵	۰.۱۴۶	۰.۱۶۶	۰.۱۵۸	۰.۱۶۰	۰.۱۶۴	۰.۱۴۵	۰.۱۸۲	۰.۱۸۷	۰.۱۸۵	۰.۱۴۳	۰.۱۷۶	۰.۱۲۲	۲.۰۷۹
c	۱.۹۷۷	۱.۸۸۹	۲.۱۸۴	۲.۰۷۳	۲.۱۰۸	۲.۱۶۳	۱.۸۶۳	۲.۲۸۰	۲.۲۶۴	۲.۲۷۲	۱.۷۴۱	۲.۱۹۵	۲.۱۴۵	

گام چهارم- محاسبه شدت و جهت تأثیر

شاخص r_i نشان‌دهنده مجموع سطر i ام و c_j بیانگر مجموع ستون j ام است. شاخص $r_i + c_j$ از حاصل جمع سطر i ام و ستون j ام به دست می‌آید (i=j). این شاخص بیانگر میزان اهمیت معیار i ام می‌باشد. به‌طور مشابه شاخص $r_i - c_j$ حاصل تفاضل جمع سطر i ام و ستون j ام بوده و نشان‌دهنده تأثیرگذاری و یا تأثیرپذیری معیار i می‌باشد. در حالت کلی، چنانچه $r_i - c_j$ مثبت باشد (i=j)، معیار i ام جز دسته معیارهای علی یا تأثیرگذار است. چنانچه $r_i - c_j$ منفی باشد (i=j)، معیار iام جزء گروه معیارهای معلول یا تأثیرپذیر است. نمودار عِلّی بر پایه دو شاخص مذکور قابل ترسیم بوده که به نقشه روابط شبکه معروف است. با توجه به این نقشه می‌توان تصمیم گرفت که چگونه ابعاد و معیارها را می‌توان بهبود داد.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

جدول 3- محاسبه شدت و جهت تأثیر

معیار	علامت اختصاری	r	c	r+c	r-c	نوع متغیر
رویکردهای آموزشی	c1	3.819	2.825	6.644	0.994	رابط
استاد	c2	3.340	2.760	6.100	0.580	رابط
رهبری و مدیریت	c3	3.446	3.204	6.650	-0.241	وابسته
عوامل اقتصادی	c4	3.701	3.015	6.716	0.686	رابط
عوامل فرهنگی و اجتماعی	c5	3.831	3.057	6.889	0.774	رابط
محتوای برنامه آموزشی و درسی	c6	3.744	3.132	6.876	0.612	رابط
عوامل سیاسی	c7	3.560	2.790	6.350	0.770	رابط
فضای آموزشی	c8	2.264	3.204	5.469	-0.940	وابسته
اهداف سازمان	c9	3.123	3.217	6.341	-0.094	وابسته
استانداردها	c10	2.758	3.208	5.965	-0.450	وابسته
ساختارسازمان	c11	2.364	2.496	4.860	-0.132	وابسته
دانشجو(گروه همسالان)	c12	3.105	3.127	6.232	-0.021	وابسته
کارکنان	c13	3.206	3.047	6.252	-0.159	رابط

در این جدول عوامل تأثیرگذار مشخص‌شده است و همچنین عوامل تأثیرپذیر نیز مشخص شده است. هرمعیاری که دارای ضریب منفی باشد تأثیرپذیر و هر معیاری که دارای ضریب مثبت باشد تأثیرگذار است.درنهایت یک دستگاه مختصات دکارتی ترسیم می‌شود. در این دستگاه محور طولی مقادیر میزان وابستگی (r+c) و محور عرضی بر اساس قدرت هدایت(r-c) می‌باشد. در نمودار 1، موقعیت هر عامل بر اساس این دو شاخص مشخص‌شده است.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

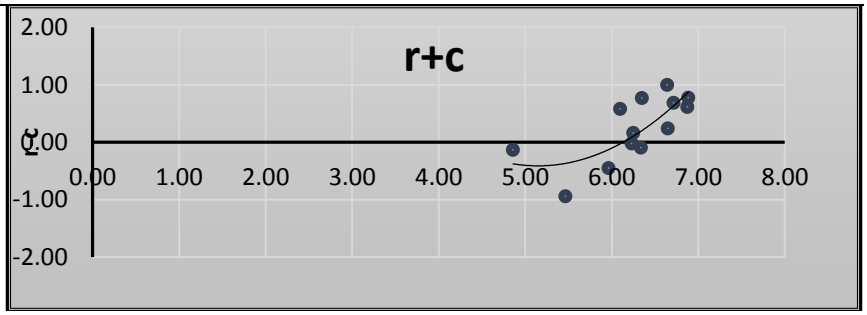

نمودار 1- موقعیت معیارها بر اساس r+c و r-c

گام پنجم- تشکیل ماتریس اثر یکپارچه (*H*)

ماتریس اثر یکپارچه، از حاصل جمع ماتریس ارتباط کامل با ماتریس همانی یا واحد به دست می‌آید: **جدول 4- ماتریس اثر یکپارچه (*H*)**

H	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13
C1	1.133	0.182	0.201	0.193	0.198	0.203	0.173	0.196	0.204	0.202	0.162	0.195	0.192
C2	0.156	1.115	0.188	0.179	0.173	0.178	0.158	0.185	0.180	0.183	0.133	0.169	0.176
C3	0.169	0.166	1.137	0.177	0.186	0.186	0.157	0.184	0.184	0.185	0.135	0.175	0.171
C4	0.190	0.166	0.199	1.138	0.194	0.201	0.165	0.194	0.193	0.191	0.154	0.189	0.185
C5	0.180	0.176	0.209	0.194	1.145	0.204	0.166	0.204	0.206	0.206	0.158	0.194	0.190
C6	0.192	0.164	0.199	0.178	0.193	1.144	0.166	0.199	0.200	0.200	0.152	0.194	0.192
C7	0.161	0.159	0.187	0.169	0.174	0.180	1.122	0.184	0.183	0.183	0.138	0.187	0.179
C8	0.111	0.113	0.123	0.116	0.119	0.118	0.106	1.091	0.127	0.122	0.090	0.117	0.122
C9	0.152	0.136	0.159	0.159	0.157	0.155	0.137	0.185	1.126	0.182	0.140	0.175	0.172
C10	0.132	0.124	0.143	0.142	0.133	0.149	0.121	0.160	0.159	1.112	0.122	0.160	0.149
C11	0.108	0.100	0.115	0.119	0.116	0.125	0.100	0.138	0.141	0.138	1.074	0.143	0.129
C12	0.149	0.142	0.157	0.152	0.162	0.156	0.146	0.177	0.174	0.183	0.140	1.122	0.166
C13	0.145	0.146	0.166	0.158	0.160	0.164	0.145	0.182	0.187	0.185	0.143	0.176	1.122

گام ششم- محاسبه حد آستانه و تشکیل ماتریس قابلیت دسترسی (*K*)

در این گام ابتدا برای محاسبه حد آستانه میانگین اعداد ماتریس تاثیر یکپارچه (H) را بدست می آوریم، سپس بر اساس ماتریس قابلیت دسترسی (K) محاسبه می گردد.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

با توجه به میانگین اعداد ماتریس فوق حد آستانه برابر با عدد 0/187، می‌باشد، بر این اساس ماتریس K به شرح جدول زیر است:

جدول 5- ماتریس قابلیت دسترسی (K)

	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13
C1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	0	1	1
C2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C4	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	0	1	0
C5	0	0	1	1	1	1	0	1	1	1	0	1	1
C6	1	0	1	0	1	1	0	1	1	1	0	1	1
C7	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
C8	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
C9	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
C10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
C11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
C12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
C13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

گام هفتم- تعیین سطح شاخص ها

برای تعیین سطح معیارها دو مجموعه قابل‌دستیابی (R_{ci}) و مجموعه مقدم (A_{ci}) راتعریف کرده و سپس اشتراک آن‌ها را به دست آورده بدین ترتیب مجموعه‌ی قابل‌دستیابی برای هر عنصر مجموعه‌ای اس که در آن سطرهای ماتریس دستیابی نهایی به‌صورت یک ظاهر شده باشند و مجموعه مقدم مجموعه‌ای است که در آن ستون‌ها به‌صورت یک ظاهرشده باشند. با به دست آوردن اشتراک این دو مجموعه، مجموعه‌ی مشترک ($R_{ci} \cap A_{ci}$) به دست خواهد آمد. عناصری که در آن‌ها مجموعه مشترک با مجموعه قابل‌دستیابی یکسان است، سطح اول اولویت را به خود اختصاص می‌دهند. با حذف این عناصر و تکرار این مرحله برای سایر عناصر، سطح همه‌ی عناصر تعیین می‌شود.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

جدول 6- تعیین سطح شاخص‌ها (سطح اول)

	Ri	Si	اشتراک	سطح
C1	1,3,4,5,6,8,9,10,12,13	1,4,6	1,4,6	
C2	2,3	2	2	
C3	3	1,2,3,4,5,6,7	3	1
C4	1,3,4,5,6,8,9,10,12	1,4,5	1,4,5	
C5	3,4,5,6,8,9,10,12,13	1,4,5,6	4,5,6	
C6	1,3,5,6,8,9,10,12,13	1,4,5,6	1,4,5,6	
C7	3,7	7	7	
C8	8	1,4,5,6,8	8	1
C9	9	1,4,5,6,9	9	1
C10	10	1,4,5,6,10	10	1
C11	11	11	11	1
C12	12	1,4,5,6,12	12	1
C13	13	1,5,6,13	13	1

جدول 7- تعیین سطح شاخص‌ها (سطح دوم)

	Ri	Si	اشتراک	سطح
C1	1,4,5,6	1,4,6	1,4,6	
C2	2	2	2	2
C4	1,4,5,6	1,4,5	1,4,5	
C5	4,5,6	1,4,5,6	4,5,6	2
C6	1,5,6	1,4,5,6	1,4,5,6	
C7	7	7	7	

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

جدول 8- تعیین سطح شاخص‌ها (سطح سوم)

	Ri	Si	اشتراک	سطح
C1	1	1	1	3
C4	1	1	1	3
C6	1	1	1	3
C7	7	7	7	3

پس از بررسی عوامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر برای سطح‌بندی متغیرها ماتریس زوجی (0 و 1) تشکیل می‌شود و پس از استخراج اشتراکات بین ورودی‌ها و خروجی‌ها سطوح تعیین می‌گردد و سطح اول عوامل تأثیرپذیر هستند که کمترین نقش را در آموزش عالی از نگاه خبرگان دارند و خود بیشتر تحت تأثیر عوامل دیگر هستند. همچنین عوامل ذکرشده در سطح دوم عوامل میانجی محسوب می‌شوند که هم تأثیرگذارند و هم تأثیرپذیر درنهایت سطح سوم عوامل تأثیرگذار هستند که نقش اساسی را ایفا می‌کنند.

5-بحث و نتیجه‌گیری:

مفهوم آموزش عالی این است که، هرکسی باید به‌طور ایدآل ، فرصت‌های عادلانه‌ای برای دستیابی به آموزش تکمیلی داشته باشد. و هیچ‌کس نباید از این ظرفیت‌ها محروم گردد . اما باید بدانیم که برای ایجاد نظام آموزش عالی ایدآل نیاز به چه مؤلفه‌هایی است . یافته‌های این پژوهش بیان می‌دارد که، نظام آموزشی برای پویایی نیازمند رویکردهای آموزشی و پژوهشی مناسب است و همچنین توجّه به اساتید نیز می‌تواند در رشد و ارتقاء سطح آموزش به‌نظام آموزشی در پویاسازی کمک شایانی نماید که این یافته‌ها با نتایج برنان و همکاران (2017) همسو است. و همچنین رویکرد آموزشی و عوامل سیاسی و اقتصادی نیز در پویایی تأثیرگذارند که با نتایج تحقیق آگاسیستی(2017) همسو بود. عواملی همچون دانشجو و کارکنان، عوامل تأثیرپذیر است که با تحقیقات فاتکولینا، مورازکینا و سلیمانوا(2015) یکسان است.همچنین عواملی همچون محتوای برنامه درسی، استاد و عوامل فرهنگی و اجتماعی نیز از عوامل اثرگذار و اثرپذیر، شناسایی گردیدند که با تحقیقات رضاییان، کوثری، نوه ابراهیم(1396) همسو بود. درآخر باید اشاره کرد با توجّه به مصاحبه‌های انجام‌شده از اساتید می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که، تمام عوامل در تعامل باهم هستند و برهم اثرگذار و از هم اثر می‌پذیرند .نتایج این پژوهش می‌تواند در تغییر سیاست‌های آموزشی تأثیرگذار باشد و

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

مدیران عالی و سیاست‌گذاران امر آموزش، می‌توانند با توجّه به میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل، برنامه مدونی برای پویاسازی هرچه بیشتر نظام آموزش عالی تهیه نمایند. از طرفی به محققین آینده نیز پیشنهاد می‌شود در زمینه‌های دیگری همچون میزان انگیزه، امید به زندگی و ... نیز تحقیقاتی انجام شود و به این عوامل اضافه گردد. از طرفی هریک از این عوامل را به‌صورت آزمایشگاهی، موردبررسی و تجزیه‌وتحلیل قرار دهند تا بتوانند با حذف و کنترل دیگر متغیرها، از میزان تأثیر خالص هر عامل و مؤلفه اطمینان حاصل کنند.

منابع

- اسمیت، فیلیپ. جی. (1373). فلسفه آموزش‌وپرورش. ترجمه سعید بهشتی. تهران: آستان قدس رضوی.
- پیکانی،هادی. شریف‌زاده، مهربان. سید مهدی، الوانی. (1393)، الگویی برای فرایند خط‌مشی گذاری در نظام آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران،رساله دکتری دانشگاه علامه طباطبایی.
- تورنس،ای پال.(1979). استعدادها و مهارت‌های خلاقیت و راه‌های آموزش‌وپرورش آن‌ها. ترجمه حسن قاسم‌زاده. تهران: نشر دنیای نو.
- جوانمردی، محمد، زنجیرچی، محمود، اولیا، محمد صالح.(۱۳۸۹)، شناسایی تواناسازهای چابکی و بررسی ارتباط آن‌ها با توانمندی و پیش‌بینی سطح چابکی با رویکرد شبکه عصبی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه یزد.
- رحمان سرشت، حسین.(1377).کنترل دولتی آموزش عالی در ایران. تهران: فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره 16، صص 152-139
- رضائیان، مجید. توکل کوثری،محمدعلی. نوه ابراهیم، عبدالرحیم.(1396).تحلیل چالش‌های فراروی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی – غیرانتفاعی ایران،فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال هشتم، شماره اول
- غلام‌رضایی،داوود و آذر، عادل(1392).طراحی مدل تحلیل خطی مشی‌های آموزش عالی با رویکرد پویایی سیستم‌ها مورد برنامه پنجم توسعه فصلنامه علمی پژوهشی ساست علم و فناوری. سال پنجم. شماره4

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

- قورچیان، نادرقلی. جعفری، پریوش. حمیدرضا، آراسته(۱۳۸۳). دایره المعارف آموزش عالی ، انتشارات دانشنامه بنیاد بزرگ فارسی.
- کیخا، احمد. عبدالهی، حسین. خورسندی طاسکوه، علی.(1396).شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت‌بخشی به آموزش از دیدگاه اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی.
- محمدی، رضا. زمانی فر، مریم. صادقی مند،فاطمه(1395). ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی فرایند داوطلبی یا اجباری؟ .فصلنامه مطالعات و اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، شماره 14، ص 165 تا 201
- مرزوقی، رحمت‌الله. حیدری، الهام. حیدری، معصومه (1392).بررسی رابطه بین کیفیت تجارب یادگیری با رشد توانایی آینده‌پژوهی دانشجویان، مجله گام‌های توسعه در آموزش پزشکی، دور11، شماره 2، صص 131-138
- مشایخی، ف.(1376). نگاهی به نظام آموزشی فرانسه:بازاندیشی، بازسازی ساختارها و بازآفرینی. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- یمنی دوزی سرخابی،م.(1393).کیفیت در آموزش عالی. هران: انتشارات سمت.
- 1)Agasisti ,Tommaso (2017): Management of Higher Education Institutions and the Evaluation of their Efficiency and Performance, Tertiary Education and Management, DOI: 10.1080/13583883.2017.1336250
- 2)Brennan ,Lorraine. Cusack,Tara. Delahunt ,Eamonn. Kuznesof ,Sharron.Donnelly ,Suzanne,(2017). Academics' conceptualisations of the research-teaching nexus in a researchintensive Irish university: A dynamic framework for growth & development. https://www.elsevier.com/locate/learninstruc
- 3)Fatkullina ,Flyuza. Morozkina,Eugenia . Suleimanova,Almira.(2015). Modern Higher Education: Problems and Perspectives. Worldwide trends in the development of education and academic research, 15 - 18 . www.elsevier.com
- 4)Gallagher, S. (1992). *Hermeneutics and Education*. Albany: State University of New York Press.
- 5)Gallagher, S. (1992). *Hermeneutics and Education*. Albany: State University of NewYork Press.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]

- 6)Isidori ,Emanuele .(2015). Education as Synesis: A Hermeneutical Contribution to the Pedagogical Theory of Educational Practice. Procedia - Social and Behavioral Sciences 197 (2015) 531 – 536
- 7)Jardine, D. W. (1992). The fecundity of the individual case: Considerations of the pedagogic heart of interpretive work. Journal of Philosophy of Education, 26(1), 51-61.
- 8)Jardine, D. W. (1992). The fecundity of the individual case: Considerations of the pedagogic heart of interpretive work. *Journal of Philosophy of Education*, 26(1), 51-61
- 9)Kankovskaya ,Alina R.,(2016), Higher Education for Sustainable Development: Challenges in Russia, Published by Elsevier, www.elsevier.com
- 10)Kankovskaya, Alina R.(2016)Higher Education for Sustainable Development: Challenges in Russia, Procedia CIRP 48 ,449 – 453.
- 11)Kannan G, Haq AN, Sasikumar P, Arunachalam S.*(2008) Analysis and selection of green suppliers using interpretative structural modeling and analytic hierarchy process*. International Journal of Management and Decision Making 2008;9(2): 163–82.
- 12)Kir´aly , Gabor and Gering , Zsuzsanna.(2019)Introduction to 'Futures of Higher Education, Futures ,https://doi.org/10.1016/j.futures.2019.03.004.
- 13)Misgeld. D & Nicholson G. (1992). Hans-Georg Gadamer on Education, Poetry, and History. Translated by Lawrence Schmidt and Monica Reuss. State University of New York Press.
- 14)Rolfe ,Bradley . Segal ,Steven. Cicmil ,Svetlana.(2017), The wisdom of conversations: Existential Hermeneutic Phenomenology (EHP) for project managers, Published by Elsevier, http://dx.doi.org/10.1016/j.ijproman.2017.03.002
- 15)Smith J, FirthJ.Qualitive data analysis:the framework approach. Nurse research 2011:18(2):52-62.
- 16)Tashakkori, A. & Teddlie, C. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. Thousand Oaks: Sage.
- 17)Warren, Jeff. (2005). Towards an Ethical-Hermeneutics. European Journal of Psychotherapy & Counselling and Health. 7(1-2), 17- 28.
- 18)Yang, T., & Hung, C.-C. (2007). Multiple-attribute decision making methods for plant layout design problem. Robotics and Computer-Integrated Manufacturing, 23(1), 126–137.
- 19)WWW.MSRT.IR(1391)
- 20)https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2019

[Downloaded from ihej.ir on 2026-10-16]